

KONEC VÝZKUMU V ČESKU? **Mladá fronta DNES (6.1.2005), rubrika Názory.**

Autoři: VÁCLAV HOŘEJŠÍ, ANTONÍN HOLÝ, JIŘÍ GRYGAR, JAN KONVALINKA. Autoři jsou vědeckými pracovníky Akademie věd a členy Učené společnosti ČR a přednášejí na vysokých školách. Jak vidí přístup ministerstva školství k vědě a jejímu rozvoji... Mnozí čeští vědci už řadu let naléhavě upozorňují na potřebu selektivní podpory toho nejlepšího v naší vědě. To se mělo stát už dávno. Přístup zvolený ministerstvem školství je příkladem promarněné příležitosti, který takové snahy diskredituje.

Vláda České republiky začala v posledních několika letech zvyšovat investice do vědy a vysokoškolského vzdělání zaplat' pánbůh za to. Je také vidět určitá snaha, aby nejvíce peněz na výzkum získávaly ty nejlepší laboratoře, ústavy a fakulty.

Příkladem naprostého selhání je však to, jak se ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vypořádalo s několikamiliardovým programem takzvaných Výzkumných záměrů vysokých škol.

Výzkumné záměry jsou dlouhodobé (5-7 let) rámcové návrhy na institucionální podporu výzkumné činnosti zpravidla mnoha výzkumných týmů (typicky celých oborových sekcí jednotlivých fakult nebo celých ústavů), které poskytují hlavně mzdové prostředky badatelům. Takové projekty se zásadně liší od běžných "malých" grantových projektů, které se v naší zemi celkem úspěšně udělují již přes deset let.

13. prosince ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy oznámilo, že zhruba polovina všech žádostí o Výzkumné záměry, které vysoké školy podaly, nebude financována.

Pořádně seříznout vědu

Ministerstvo to vydává za příklad náročnosti při rozhodování, v novinách se objevují pochvalné články a někteří novináři dokonce jášají, že "se do toho konečně pořádně řízlo".

Řízlo se opravdu pořádně: na některých vysokých školách nebo jejich fakultách klesne rozpočet na vědecký výzkum o desítky procent a hrozí, že budou muset být zlikvidovány celé výzkumné obory (např. chemie, geologie a zčásti biologie na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy). Na první pohled vše vypadá báječně - nezávislí oponenti posoudili předložené projekty; ty nejlepší byly štědře podpořeny, špatné nedostaly nic. Spolu s velkou částí české vědecké obce jsme však přesvědčeni, že došlo k něčemu velmi zlému.

Stalo se totiž několik zásadních chyb:

* **Zaprvé: způsob hodnocení** byl pro tento typ projektů nevhodný. Každý oponent měl jen jeden projekt bez možnosti srovnání s úrovní ostatních.

Každý posuzovatel samozřejmě používá jiný metr - americký oponent bývá přísnější než slovenský, ačkoli oba jsou formálně "zahraniční".

Role komise, která tyto rozdíly mohla eliminovat, však byla zcela minimální - v podstatě pouze počítala body, které oponenti projektu přidělili. To pak z celé záležitosti činí do značné míry jakousi loterii.

Zdá se, že v hodnocení Výzkumných záměrů se přihlíželo hlavně ke kvalitě předložené "slohové práce" o výzkumných cílech a vizích.

Daleko podstatnější však je, jak vědecky produktivní byl příslušný ústav či část fakulty v uplynulém období. Zarážející je i to, že posudky jednotlivých projektů nebyly dosud zveřejněny. To vše je v rozporu nejen s uznávanou praxí kdekoli v rozvinutém světě, ale i se způsobem, jakým se s podobným úkolem vypořádala při svém hodnocení Akademie věd ČR.

Finanční důsledky

Zásadní věcí je i to, že nikdo navrhovatelé, oponenti, komise neznali předem pravidla toho, jaké budou finanční důsledky.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy zcela bez varování postupovalo opravdu tvrdě - projekty, které byly na základě onoho velmi sporného hodnotitelského řízení zařazeny do kategorie A, dostanou 100 procent požadované částky, ty, které byly zařazeny do kategorie B, dostanou 90 procent a ty ostatní nedostanou nic.

Kvalitní univerzity celkově na této akci se silnými loterijními prvky sice vydělaly; to však nic nemění na tom, že to odnesly některé obory, které prostě měly smůlu.

Tímto způsobem bylo rozhodnuto o faktické likvidaci výzkumu na některých pracovištích, která patří dlouhodobě k nejlepším v této zemi!

* **Zadruhé: klíčové rozhodnutí** o osudu pracovišť a drastickém snížení rozpočtu bylo oznámeno čtrnáct dní před koncem roku. Celé výzkumné obory mají být rušeny a řada klíčových pracovníků propuštěna.

Kdyby se podobně koncepčně jednalo o rušení železničních tratí nebo válcoven železa, mělo by příslušné ministerstvo na krku (právem) generální stávkou.

Od vysokoškolských učitelů se zřejmě očekává, že se nějak přizpůsobí (nebo si nechají všechno líbit).

* **Zatřetí: snad nejhorší** je dlouhodobý psychologický efekt zpackaného hodnocení.

Mnozí čeští vědci už řadu let naléhavě upozorňují na potřebu selektivní podpory toho nejlepšího v naší vědě. To se mělo stát už dávno. Přístup zvolený ministerstvem je příkladem promarněné příležitosti, který takové snahy diskredituje.

Na výsledky nejrůznějších veřejných soutěží si obvykle stěžují ti neúspěšní. Nuže, to není náš případ. Vedeme laboratoře velmi dobře zajištěné domácími i zahraničními granty, naše instituce koneckonců obstály i v soutěži o Výzkumná centra. Situace je však příliš vážná, než abychom k ní mohli mlčet. Pokud si čeští vědci tuto směs nekompetentnosti a arogance nechají líbit, pak si ji zaslouží.